MÜƏLLİFDƏN

Azərbaycan ədəbiyyatında ən iri həcmli poetik əsər hesab edilən "Ata" poema-eposunu 1991-ci ildən qələmə almağa başlamışam. Azərbaycanın ən qədim şeir forması–qoşma şəklində on min il əvvəl Yaxın, Orta, Uzaq Şərq genişliklərində yaşayan, yaradan, dəyişib varlığını və ləyaqətini isbat edən türkdilli qəbilə, tayfa və xalqların, xüsusilə Azərbaycan xalqının eramızın əvvəllərinə qədərki həyat və məişətinin bədii-tarixi lövhələrdə təsvirini əhatə edir. "Ata" sadə xalq danışıq dilində yazıldığı üçün burada demək olar ki, fars və ərəb sözləri işlənməmişdir. Əsərdə Azərbaycan, Orta Asiya, Türkiyə, Rusiya, İran, Ərəb ölkələri, İngiltərə, Almaniya, və s. Avropa alimlərinin tarixi sənədlərə, tarixi həqiqətlərə uyğun fikirləri əsas götürülmüşdür.

Çoxdandı ki, xarici ölkələrdə yaşayan soydaşlarımız xalqımızın varlığı, mənşəyi, yaşadığı ərazi, qədim həyat tərzi, dili və qəhrəmanlıqları ilə maraqlanır, bəziləri isə mənə bu haqda, məktub yazır, bu sahədə ortalığa ciddi suallar qoyurdular.

Son 20 ildə Azərbaycan xalqının varlığı, etnogenezi ilə əlaqədar elmi kitablarla yanaşı, şamanizm, zərdüştizm haqqında kitablar, əsatir, əfsanə, dastan, nağıl, deyim və söyləncələr oxuyurdum. Xalqımın qədim varlığını, adını, qəhrəmanlıqlarını göstərən sənədləri, abidələri dağıdıb, yandırıb məhv edən düşmənlərin qəddarlığının qanlı izinə düşüb, yavaş-yavaş dünyanın ən qədim, ən nəcib, ən dəyişkən, ən ləyaqətli və şücaətli xalqları olan türkdilli ellərin, o cümlədən xalqımızın ən qədim tarixinin monumental mənzərələrini aydın şəkildə görməyə başladım.

Azərbaycanda istiqlal hərəkatı başlarkən bu mövzuda böyük bir əsər yazmaq imkanı reallaşdı: Bir gün yas məclisində Moskvadan yenicə qayıtmış elimizin ağsaqqalı, böyük rəhbəri Heydər Əliyev xalqımızın tarixinin müxtəlif dövrlərindən söhbət açaraq üzünü mənə tutaraq məclisdə oturan alim və yazıçılara xitabən dedi: "Bu xalqın tarixini siz yazmasanız bəs kim yazacaq?!"

Mən xalqımızın böyük oğlu Heydər Əliyevin bu haqlı tələbinin təsiri altında "Ata" poema-eposunu yazmağa başladım...

I GİRİŞ

Dünya

Şahlıq, sərkərdəlik qalıb arxada,
Dünyanı hərlədən güc yox, beyindir.
Bəşər haradaydı, indi harada,
Güc indi fikirdə zərgərliyindir.

Bəşər yol tapsa da aya, ulduza,
Yenə qalıb yerdə torpaq davası.
Azlıqdan çoxluğa, çoxluqdan aza
Dəyişib büsbütün yerin havası.

Bir ildir Günəşin yerdə bir anı,
Süd yolu Günəşdən milyard il qədim.
Bunların gücüylə Dünya fırlanır,
Belə fırlanışı dəyişmək çətin.

Yerin çəkisi də yerində vardır,
Bu çəki nə itir, nə də ki, artır.
Yaradan Dünyanı elə yaradıb,
Bir yandan doğulur, bir yandan qartır.

Nəsillər dəyişir biri-birini,
Dünya da dəyişir nəsilbənəsil.
Dəyişir Günəş də, Ay da yerini,
Dəyişməz vardırsa demək sağ deyil.

Yerlə bir hərlənir, dolanır bəşər,
Sürətlə tərpəniş bunca ölməzdir.
Sürət sabahına yollanır bəşər,
Sabahkı sürətsə ağlagəlməzdir.

II G İ R İ Ş

Azərbaycan

Bu gün sən yenidən yeniləşirsən,
Çarpışma içində, təlaş içində.
Bu gün öz-özünlə eyniləşirsən,
Min-min yad içində, qardaş içində.

Başının üstündən dəhşətlər ötür,
Onlar səndən keçib aman istəyir.
Böyük keçmişindən sən ibrət götür,
Yaşamaq, ucalmaq qurban istəyir.

Hamı öz çölünü sahmana salır,
Biz öz içimizlə çarpışmaqdayıq.
Öz doğmalarımız bir yanda qalıb,
Özgə ətəyindən yapışmaqdayıq.

Allahlar nə cəza bizə buyurub,
Birləşmək istərkən ayrılırıq biz.
Doğmanı doğmadan alıb, ayırıb
Ayrılıq içində qovruluruq biz.

Söz olar, səhv olar ömür yolunda,
Onu eşələyib övkələməzlər.
Başının üstünü bulud alanda
Vətəni, milləti ləkələməzlər.

-Biz millət dünyaya haqdan gəlmişik,
Özü arxa olan xalqa nə arxa.
Biz ki, özümüzü haqlı bilmişik
Daha həqiqətə, haqqa nə arxa.

Hər yerdə qolları güclüdür haqqın,
Yönəldir bir səmtə solu, sağı da.
Böyük istəyinə çatmayan xalqın
Yatmağı da dəhşət, ayılmağı da.

Siyasət heç zaman bir vamda qalmır,
Siyasət yerinə yalan demişik.
Deyirlər azadlıq qurbansız olmur,
Qurbana biz neçə qurban demişik.

Mənim respublikam, mənim millətim,
Başa vur uğurla bu təzə yolu,
Azadlıq, ucalıq sənin ən qədim,
Milli başbiletin, qeyrətin olub.

III G İ R İ Ş

Cənab Heydər Əliyev

Onunla görüşdüm, hündür, zəhimli,
İti baxışları mehriban, ötkəm.
İncə təbəssümü solğun, çəkimli,
Tunc ay sifətində mərdanə görkəm.

- Səni tanıyıram-dedi – yaxşı mən,
Sən Azər Azərsən, bu xalqın oğlu,
Sənətlə, şeirlə, ürəklə bənd-bənd,
Bu yerə, bu xalqa, bu yurda bağlı.

Sənə hamıdan çox inanıram mən,
Sən alver etmirsən sözünlə, şair.
Yaz, göstər bu xalqı çox-çox qədimdən,
İlhamla, biliklə, dözümlə şair.

Mən öz Vətənimə bir də dönmüşəm,
Xalq özü çağırıb səsləyib məni.
Bu xalqdır, tanrıdır, bir də ki, bəşər,
Bu üçlük ölümdən gözləyib məni.

Mən təzə dünyaya bir də gəlmişəm,
Sənlə yaşıdam, çağdaşam şair.
Bunu Tanrı bilir, bir də ki, bəşər,
Tanrıyla qohumam, qardaşam, şair.

Bizi gizlədiblər çox-çox yazanlar,
Hərə öz xalqını yazıb qabardıb.
Doğruya oxşayan doğru yalanlar
Bizdən də bir tarix, bir ad qopardıb.

Bu işdə sənə çox inanıram mən,
Sən alver etmədin sözünlə, şair.
Yaz, göstər bu xalqı çox-çox qədimdən,
İlhamla, biliklə, dözümlə, şair.

Mən dedim.-Sən xalqın ağsaqqalısan.
Rəhbər işləsən də, işləməsən də.
Səndən haqq diləyir, ey böyük insan,
Allahdan, özündən, xalqdan küsən də.

Haqqın yolu ulu, yolu ağırdır,
Haqq dedin, bu millət haqqa qovuşdu.
Milləti yaşadan gücdür, ağıldır,
Sənin bayrağından millət yapışdı

Bu gun də haqq deyib çarpışmaqdasan,
Haqdır istiqlalın bu ağır yolu
Tanrı vergisidir, ey böyük insan,
Qırışmaz alnınla, yenilməz qolun.

Hörümçək bürüyüb üç yandan bizi,

Məkr, yalan, tamah da dolaşıb ona.
Səni göndəribdir Tanrımız özü,
Yeni can verəsən Azərbaycana.

Sizin tapşırıqdan sevinirəm mən,
Azərbayçan xalqı ən qədim xalqdır.
Bu haqlı sözlərin tutar əlimdən,
Xalqın da, özün də, sözün də haqdır.

Dəyişir dünyanın hökmüylə zaman,
Dəyişir dünyanın köhnə gedişi,
Rəhbərim, nə yaxşı sən tapşırırsan
Mənə bu müqəddəs, bu ağır işi.

IV G İ R İ Ş

Allah

Allah, kömək elə dünya yenə də
Qalsın öz rəngində, öz çəkisində.
Allah, kömək elə bir az da mənə,
Danışım bəşərin ilk sevgisindən.

Allah, kömək elə göstərə bilim,
Körpə illərini türk xalqlarının.
Allah, kömək elə güclənsin dilim.
Tapım Mindiyarın bayraqlarını.

Allah, kömək elə yollar dumandır,
İtən tarixləri arayım, tapım,
Allah, kömək elə mənə, amandır,
Haqqımı haqsızın ağzından qapım.

Allah, kömək elə üzünü görüm
İlk beli torpağa vuran babamın.
Allah, kömək elə borcunu verim
Səkkiz min il qabaq itən atamın.

Sənə ilk inanan, ilk kölə mənəm,
Mənə əta elə ilkinliyimi,
Zərdüşt peyğəmbəri axtarım yenə,
Bir azca azaltsın çətinliyimi.

İlk şahım, ilk atam, ilk anam hanı?
Onları gəzirəm, kömək ol mənə.
Çıxıram görməyə böyük dünyanı,
Göstər bu yollarda doğru yol mənə.

V G İ R İ Ş

Dilim

Bağda oturmuşdum, düşüncəliydim.
Gözüm yol çəkirdi qum çöllərində.
Hərdən çopur daşlar dilə gəlirdi,
Məni dindirirdi öz dillərində.

Nələr düşünürdüm, bir Tanrı bilir.
Hərdən qarışırdım soyuq yellərə.
Gəl, əlimdən yapış mehriban dilim,
Biz birgə yollanaq uzaq illərə.

Tapdım sevincimi, gözəlim, səndə,
Bəlkə gileylisən öz taleyindən.
Bəşər dil açanda, ilk söz deyəndə,
İlk dəfə bəşəri sən dindirmisən.

Ən qısa, ən iti, sözlər, deyimlər,
Sənin sözlərindir, dünya gözəli.
Sənə çox borcludur çox-çox qədimlər,
Ey böyük bəşərin körpəlik dili,

Sən bəşər dilisən, ey anam, bacım,
Bəşəri özündən özünə köçür.
Kiçiklər çox böyük görünmək üçün,
Özünə nə böyük heykəllər biçib.

Səndən törəmişəm, mehriban gözəl,
Bilirəm ən qədim daşın dilini.
Ey Tanrım, şairə bir yardım göstər,
Hərdən başıma çək ata əlini.

Cılız düşmənlərin qancıl diləyi,
İt olub dəvəni, fili qapıblar.
Sonra dil öyrənib, tərif söyləyib,
Hər şeyi gizlində yıxıb çapıblar.

Dünyanı cılızlar qamarlayanda,
Allah özü gördü sırtıq üzləri,
O sənin başını tumarlayanda,
Sənə bəxş elədi qızıl sözləri.

İtirmə, ey dilim, öz türk soyunu,
Qal yenə bəşərin türk ayətində.
Bəşərin ən gözəl incə duyumu,
Qalıbdır dilində, xasiyyətində.

VI GİRİŞ

ULU BABAM

Bağda dəmir hasar silkəndi birdən,
Qapı öz-özünə tay-tay açıldı.
Nə şimşək var idi, nə də ki külək,
Həyətə, evlərə işıq saçıldı.

Birdən o göründü, hündür, zəhimli,
İti baxışları mehriban, ötkəm,
İncə baxışları solğun, çəkimli,
Tuncay sifətində mərdanə görkəm.

- Səni tanıyıram, əlli il olar,
Sən Azər Azərsən, bu yerin oğlu.
Sənsən sözdə deyil, sənətdə bala
Bu yerə, bu xalqa, bu yurda bağlı.

Mən sənin özünəm, Minel qolundan,
Doqquz min il qabaq səndən öncəyəm.
Doqquz min ildir ki, düzlük yolunda,
Əyrilər ilə pəncə-pəncəyəm.

Mən qədim ölkəmə bir də gəlmişəm,
Xalq özü çağırıb, səsləyib məni.
Tanrımdır, xalqımdır, bir də ki, bəşər,
Ölümdən, itimdən gözləyib məni.

Mən qədim ölkəmə bir də gəlmişəm,
Sənlə qədimdən çağdaşam, şair.
Bunu Tanrı bilir, bir də ki, bəşər,
Tanrıyla qohumam, qardaşam, şair.

Göydən bir daş düşüb dənizə bir yol,
Qoşaboğaz dəniz dibdən alışıb.
Mən onda anadan olmuşam oğul,
Taleyim o gündən onda qarışıb.

Bu kitabı götür, oxu və saxla,
Bu həm bir tarixdir, həm tarix deyil.
Nöqtə, vergülü qoy, sözləri yoxla,
Onda ki, yox idi nöqtəylə vergül.

Sənsən bu tarixin davamı, ardı,
Mənəm bu kitabın ikinci cildi.
Bu gün bu kitabdır bu xalqa yardım,
Onu qorumuşam neçə min ildir.

-Ey Tanrım, hökmünə iradətim var,
Bu gündən qurşannam bu ağır işə.
-Şair, göydə sənə çox inanırlar,
Sən çox-çox bağlısan uzaq keçmişə.

Qayıdış yoludur tarixi yollar,
Bu yolda yol salıb şeirlə, ilham.
"Qobustan nağılı", "Ana hökmdar",

"Sevgi əfsanəsi", bir də "Qızıl cam".

Sənə hamıdan çox inanıram mən,
Sən alver etmirsən sözünlə, şair.
Yaz, göstər xalqını çox-çox qədimdən,
İlhamla, biliklə, dözümlə, şair.

Mən baxdım kitaba, gözüm qaraldı,
Nə böyük tarixdir, nə böyük əsər.
Varaqlar, yazılar mənə sarıldı,
Hər ad bir şəxsiyyət, hər söz bir şəhər.

Başımı qaldırdım, yox idi babam,
Qaçdım arxasınca, tuta bilmədim.
Çağırdım, çağırdım, söylədim, baba,
Ancaq heç bir yandan bir səs gəlmədi.

Bircə bu kitabdır evimin varı,
Sözləri oxşayıb daraqlayıram.
Kitabı xalq yazıb, bir də ki, Tanrı,
Mən onu oxuyub varaqlayıram.

I BÖLMƏ

I QAPI

Ana südü söylənci

- Ov yerinə yollanıram,
Ana, mənə uğur dilə.
Qayıtmasam, bil, ölmüşəm,
Ana, mənə uğur dilə.

Yastıdağın ətəkləri,
Ovla dolu çökəkləri.
Maralları, ördəkləri,
Ana, mənə uğur dilə.

Oxum, payam, ipim, baltam,
Tunc döşlüyüm, dəri xaltam.
Sağ ol, bacım, sağ ol atam,
Ana, mənə uğur dilə.

***

- Gücər, sənə uğur olsun,
Yanla ovu sən qurdsayaq.
Busa-busa, qaplan kimi,
Yanla ovu sən qurdsayaq.

Çalış çox-çox uzaq getmə,
Qobuyerdə dayan, ötmə.
Meşə sıxdır, azıb itmə,
Yanla ovu sən qurdsayaq.

Yıxılmasa ov bir oxla,
Qov onu sən, ara saxla,
Yan-böyrünü tez-tez yoxla,
Yanla ovu sən qurdsayaq.

***

Dünən yağıb qar bolluca,
Çox buraxma uzaq ovu.
Maral ürkək, donuz konaz,
Çox buraxma uzaq ovu.

Sürü, naxır, ilxı, təkə,
Saymayasan ovu gərək.
Vursan, "Tanrı" adını çək,
Çox buraxma uzaq ovu.

Qaplan olsa boynunu bur,
Maral olsa döşündən vur.
Ayı olsa belini qır,
Çox buraxma uzaq ovu.

***

Al, çörəkdir, pis ayaqda,
Bu çörəkdən bir qırıq ye.
Gördün gücün lap azalıb,
Bu çörəkdən bir qırıq ye.

Acıqanın* güclü olsa,